

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук **Н. М. Бирко**
на дисертаційне дослідження **Марушак Олександри Миколаївни**
«Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування
комунікативної компетентності школярів засобами
дитячої періодики», представленого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження О. М. Марушак присвячено теоретико-експериментальному вивченню проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики.

Актуальність та доцільність проблеми дослідження, обраної О. М. Марушак визначається змінами в соціально-економічному та духовному розвитку українського суспільства, входженням його до світового освітнього простору, впровадженням системи компетентісної освіти. Такий перехід до своєрідного компетентісного підходу з сучасним рівнем розвитку суспільства відображено в нормативних освітніх документах: Законі України «Про освіту» (2017 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2017 р.), Державному стандарті початкової загальної освіти (2011 р.), Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.), професійних стандартах, концептуальних положеннях «Нової української школи» (2016 р.), що незаперечно підсилює актуальність досліджуваної проблеми, яка є однією з відповідей на соціальне замовлення педагогічної науки щодо підвищення якості освіти України до європейських стандартів. Оскільки нові державні стандарти ґрунтуються на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя», вагомість комунікативної компетентності є безсумнівно значущою у формуванні ключових компетентностей учнів початкової школи.

Аналіз результатів наукового дослідження О. М. Марущак дають підстави стверджувати, що у дисертації здійснено ґрунтовний історико-педагогічний аналіз функціонування дитячої періодичної преси України в різних регіонах та в різні часові епохи. Важливим джерелом збагачення теорії і практики сучасної освітньої діяльності є узагальнення матеріалів з питань становлення і розвитку дитячої періодичної преси в Україні і виокремлення регіонально-часових груп видань, таких як: західноукраїнські періодичні видання для дітей (період до Першої світової війни); західноукраїнські періодичні видання для дітей (міжвоєнний період); центральні та східноукраїнські періодичні видання для дітей (період Першої світової війни); центральні та східноукраїнські періодичні видання для дітей (радянський період); дитяча періодика України кінця ХХ - початку ХХІ століть. Збереження регіонального досвіду культурно-освітньої діяльності та право на формування свідомого та водночас толерантного громадянина - носія культурних надбань нації, є той факт, що дисертантка збагачує педагогічну науку новими фактологічними даними з приводу сучасного стану дитячих періодичних видань окремих мовних меншин України, таких як польська, ромська, угорська, румунська, молдовська, болгарська, єврейська, арабська.

Обґрунтованість та вірогідність результатів, загальних висновків наукового дослідження О. М. Марущак засвідчується результатами наукових досліджень у галузі професійної педагогіки, використанням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, які відповідають визначеному об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження. Рецензована робота вирізняється актуальністю, має важливе теоретичне і практичне значення для функціонування сучасної системи національної освіти в Україні. Аргументованою є її наукова значущість, оскільки вперше розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики та педагогічні умови її реалізації; окреслено сутність поняття «підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування

комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики»; систематизовано історію становлення та розвитку дитячих періодичних видань, комплексно розглянуто функціонування дитячої періодичної преси в Україні; упорядковано матеріали дитячих періодичних видань, спрямованих на формування комунікативної компетентності молодших школярів; виокремлено структурні компоненти, критерії та відповідні показники рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики. Практичну цінність становить те, що основні положення роботи можуть бути використані у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, під час безпосередньої роботи вчителів початкової школи та в системі післядипломної педагогічної освіти.

Структура роботи відповідає основним вимогам МОН України до дисертаційних робіт: вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертанткою опрацьовано значну кількість наукових джерел авторів сьогодення і минулого (список опрацьованих джерел складає 292 найменування, з яких – 12 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 379 сторінок, основний зміст подано на 215 сторінках.

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в достатній кількості – 27 друкованих працях (з них 2 – у співавторстві), серед яких: 5 – у провідних фахових наукових виданнях України, 1 – у міжнародному науковому періодичному виданні, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 2 навчально-методичних посібники, 1 методичні рекомендації, 17 статей – в інших періодичних виданнях і збірниках матеріалів конференцій. Результати наукової роботи мають достатню апробацію на наукових та науково-методичних конференціях.

У першому розділі дисертації – **«Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики»** – дисертанткою здійснено контент-аналіз сутності базових понять «компетенція» та

«компетентність», в результаті якого доведено їх нетотожність; розглянуто диференційовані підходи до визначення ключових компетентностей на сучасному етапі впровадження компетентісного підходу в Україні; сформульовано визначення комунікативної компетентності молодших школярів; обґрунтовано теоретико-методологічні основи професійної підготовки вчителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики; деталізовано фундаментальні засади дослідження на основі системного, компетентісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, та інших, важливих для роботи наукових підходів; уточнено сутнісну характеристику поняття «дитяча періодика»; висвітлено особливості функціонування дитячої періодичної преси в Україні.

У другому розділі **«Моделювання підготовки вчителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики»** – О. М. Марущак розкрито сутність поняття педагогічних умов в науковій літературі; за допомогою методу експертних оцінок визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики; виокремлено основні чинники освітнього середовища, які складають його компонентну структуру: матеріальний, комунікаційно-організаційний, соціально-особистісний; розроблено відповідну структурну модель окресленого процесу; визначено структуру, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами періодичних видань для дітей.

У третьому розділі – **«Експериментальне дослідження ефективності моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики»** – представлено програму організації педагогічного експерименту, яка включає етапи, мету та зміст експериментальної роботи;

визначено стан готовності майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики, який визначено недостатнім у підготовці майбутніх учителів до використання дитячої періодики як засобу комунікативної компетентності; охарактеризовано методику впровадження авторської моделі, згідно розроблених етапів; проаналізовано й узагальнено результати експериментального дослідження. Проведений педагогічний експеримент показав позитивну динаміку кількісних і якісних змін та засвідчив ефективність розробленої моделі та методики її впровадження.

Загальні висновки логічно випливають зі змісту дисертаційної роботи і відображають основні результати дослідження відповідно до його мети та завдань, теоретично обґрунтовані та експериментально підтверджені. Достовірність висновків, результатів дослідження забезпечена логікою і методологією розв'язання завдань, використання системи методів дослідження.

Загалом дисертаційна робота виконана на високому науковому рівні з дотриманням усіх нормативних вимог. Стиль викладу матеріалу дисертаційної роботи не викликає зауважень, основні її положення формулюються логічно і послідовно, усі висновки О. М. Марущак обґрунтовані. Таким чином, мету і завдання дисертаційного дослідження можна вважати досягнутими. Одержані результати підтверджують наукову компетентність автора як дослідника і є викладені в опублікованих працях.

Автореферат дисертації відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та пропозиції:

1. При дослідженні методологічних основ професійної підготовки вчителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики, О. М. Марущак виокремлює групу

наукових підходів, які покладені в основу досліджуваної проблеми. З аналізу кожного наукового підходу, на нашу думку, варто було б ґрунтовніше розкрити культурологічний науковий підхід щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики (с. 75).

2. Загального схвалення заслуговує обґрунтована позиція автора щодо узагальнення матеріалів з питань становлення і розвитку дитячої періодичної преси в Україні та виокремлення регіонально-часових груп видань. О. М. Марущак до дитячої періодичної преси періоду *до Першої світової війни* віднесено 6 періодичних дитячих видань, з них 5 найменувань – до групи західноукраїнських періодичних видань, до групи центральні та східноукраїнські періодичні видання для дітей - тільки 1 найменування. Вважаємо, що автору варто було б ґрунтовніше описати вибір кількості періодичних видань для дітей в центральних та на східноукраїнських територіях.

3. Доречним й обґрунтованим є аналіз становлення та визначення ключових компетентностей для сучасної молоді України на основі вивченого зарубіжного й вітчизняного досвіду науковців. На нашу думку, більш детального викладу потребує аналіз становлення комунікативної компетентності саме з зарубіжного досвіду, оскільки в умовах розбудови Нової української школи збільшується кількість інноваційних педагогічних технологій початкової школи запозичених з європейських країн, в процесі яких формується комунікативна компетентність.

4. Під час написання дисертаційного дослідження О. М. Марущак використала ряд цікавих методів дослідження: метод контент-аналізу, метод експертних оцінок, про які не зазначено у вступі дисертації. Доречним, на нашу думку, було би внести їх до зазначених методів дослідження.

5. Найкращим періодичним виданням для дітей 2017 року визнано київський журнал «Розумашки» головного редактора Руслани Скачко.

Варто було б надати інформацію про сучасний дитячий журнал в контексті вашого дослідження.

Однак, вказані зауваження та пропозиції не мають вирішального значення і не знижують високої теоретичної і практичної значущості проведеного дисертаційного дослідження.

Аналіз автореферату, дисертації та опублікованих праць О. М. Марущак дає підстави для загального висновку, що дисертація **«Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики»** є самостійним, завершеним, науковим дослідженням, яке має теоретичне та практичне значення, розкриває актуальну проблему сучасної педагогічної науки, відповідає вимогам пп.9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., а її автор Марущак Олександра Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки та психології

Хмельницького обласного інституту

післядипломної педагогічної освіти

Н.М.Бирко

Підпис Бирко Н. М. засвідчую

завідувач відділу кадрів ХОІППО

Ю.В. Вознюк